

המזבח והמקדש

א. המזבח – חלק מהמקדש או כלי עצמאי?

1. רמב"ם, ספר המצוות מצות עשה כ: כולל מינים רבים שהם המנורה והשולחן והמזבח.
2. רמב"ם, בית הבחירה ב, ד': ג' נביאים עלו עמהם מן הגולה... ואחד שהעיד להם שמקריבין אע"פ שאין בית.

ב. ברזל

3. שמות כ, כ"א: א'
מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִי וְזָבַחַת עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ אֶת צֹאֲנֶךָ וְאֶת בְּקָרְךָ וְגו'.
וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַעֲשֶׂה לִי, לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גְּזִית כִּי חֲרָבְךָ הִנְפַת עָלֶיהָ וְתַחֲלָלָהּ.
4. רמב"ם, בית הבחירה א, י"ג: המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים.
5. שם, ט"ו: כל אבן שנגע בה הברזל אע"פ שלא נפגמה – פסולה לבנין המזבח ובנין הכבש שנאמר: "כי חרבך הנפת עליה ותחללה".
6. רמב"ן, שמות כ, כ"א: טעם המצוה בעבור היות הברזל – חרב, והוא המחריב העולם, ולכן נקרא כך. והנה, עשו אשר שנאו השם, הוא היורש החרב, שאמר לו: "ועל חרבך תחיה". והחרב הוא כחו בשמים ובארץ. כי במאדים ובמזלות – הדם והחרב יצליחו, ובהם תראה גבורתו, ולכן לא יובא בית ה'. וזהו הטעם שהזכירו הכתוב בפירוש, אשר "לא תבנה אתהן גזית", כי בהניפך עליהם שום ברזל לעשותם כן, הנפת עליה חרבך המרצח ומרבה חללים, וחללת אותה.
7. רמב"ם, שם, י"ח: המנורה וכליה והשולחן וכליו ומזבח הקטורת וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם עשאום של עץ או עצם או אבן או של זכוכית – פסולין.
8. משך חכמה, שמות כ, כ"ב: ויפלא, דהמנורה הלא עשו מלכי חשמונאים של ברזל – וסידור המנורה עבודה?
9. רמב"ן, שמות כ, כ"ג: והנה, שלמה הוסיף במצוה שלא נשמע כל כלי ברזל בבית בהבנותו, אע"פ שהיה מותר, שכך שנינו במכילתא: "לא תבנה אתהן גזית" – בו אי אתה בונה אבל אתה בונה בהיכל ובקדשי קדשים וכו'".
10. רמב"ם, שם, ח': ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ ואח"כ מכניסין אותן לבנין שנאמר: "אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית". ואומר: "ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו".

ג. חיבור לאדמה

11. רמב"ם, פרה אדומה ב, ז': הר הבית והעזרות – תחתיהן היה חלול מפני קבר התהום.
12. רמב"ם, בית הבחירה א, י"ג: וזה שנאמר: "מזבח אדמה תעשה לי", שיהיה מחובר באדמה; שלא יבנוהו לא ע"ג כיפין ולא ע"ג מחילות.

ד. מעלות

13. שמות כ, כ"ג: וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלַת עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלָה עֲרֹנְךָ עָלָיו [רש"י: ואע"פ שאינו גילוי עריות ממש, שהרי כתיב: "ועשה להם מכנסי בד", מכל מקום, הרחבת הפסיעות קרוב לגילוי ערוה הוא, ואתה נוהג בס מנהג בזיון.
14. רמב"ם, בית הבחירה ג, י"א: אבן הייתה לפני המנורה ובה שלש מעלות שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות.
15. מושב זקנים, שמות כ, כ"ג: קצת קשה, למה הקפיד על כבוד מזבח יותר מכל כלי ביהמ"ק? וצ"ע.

ה. כיסוי הכלים

16. במדבר ד, ו': וכיסו בה את ארון העדות... ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה.
17. שם, י"ג: ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן [רש"י: ואש שירדה מן השמים רבוצה תחת הבגד כארי בשעת המסעות ואינה שורפתו, שהיו כופין עליו פסכתו של נחושת].

ו. הנחלות

18. זבחים קית, ב' :

בשלושה מקומות שרתה **שכינה על ישראל**... , ובכולן לא שרתה אלא בחלק **בנימין** וכו'. רצועה הייתה יוצאת מחלקו של **יהודה** ונכנסת לחלקו של בנימין, ובה היה **מזבח בנוי**.

ז. מקדש – משם יוצאה אורה

19. מנחות פו, ב' :

"צו את בני ישראל ויקחו אליך שֶׁמֶן זֵית זָד" (ויקרא כד, ב'). אמר ר' שמואל בר נחמני: "אליך" ולא לי; לא לאורה אני צריך! שולחן בצפון ומנורה בדרום; א"ר זריקא א"ר אלעזר: לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך! [רש"י: שאם הייתי צריך, הייתי מצוה ליתן שולחן סמוך למנורה כמנהג העולם].

20. ירושלמי, יומא פרק ה, הל' ג' :

עד שלא ניטל הארון, היה נכנס ויוצא **לאורו של ארון** [קרבת העדה: לאור השכינה שהיתה שרויה על הארון כדכתיב (דניאל ב, כ"ב): "וַיְהוֹרָא עִמָּה שְׁרָא"]; משניטל הארון, היה מגשש ונכנס מגשש ויוצא.

21. מהר"ל, ינר מצוה' עמ' כג :

בהיכל עצמו היה המנורה ובה שבעה נרות, אבל בקודש הקדשים היה התורה והארון **שהוא האור עצמו**, לכך נקרא 'ארון' מלשון 'אור', שהתורה היא אור והיא השמינית ומשם בא הנס של ח' נרות חנוכה וכו'. הוא כיבה אורו של עולם, דכתיב: "כי נר מצוה ותורה אור", ילך ויעסוק **באורו של עולם**, דכתיב: "ונהרו אלו כל הגוים" (בבא בתרא ד, א').

22. מלכים א פרק ו, ד' :

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלּוּנֵי שְׁקָפִים אֶטְמִים [רש"י מנחות פו, ב': "שקופין מבחוץ ואטומים מבפנים" – "שקופים מבחוץ" – רחבים מבחוץ, "ואטומים מבפנים" – ופיהם אטום וקצר מבפנים. דדרך כותל אבנים כשעושים חלון, מרחיבין אותו מבפנים, שמשפעים עובי הכותל מכל צד כדי שלא יסתום ויעכב עובי הכותל את האורה מלבוא לצדדין. אבל ההיכל היה קצר מבפנים ומרחיב והולך לצד חוץ כדי שתהא אורה יוצא מהיכל שתאיר לעולם כי "לא לאורה אני צריך".

23. מידות ד, ז' :

ההיכל, צר מאחוריו ורחב מלפניו ודומה לארי, שנאמר (ישעיה כט, א'): "הוֹי אֶרְיָאֵל אֶרְיָאֵל, קִרְיַת תְּנָה דְנָד" – מה ארי צר מאחוריו ורחב מלפניו, אף ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו.

24. רמב"ן, שמות כה, כ"ד :

סוד השולחן; כי ברכת ה', מעת היות העולם, לא נברא יש מאין אבל עולם כמנהגו נוהג, דכתיב (בראשית א, ל"א): "וירא א-להים את כל אשר עשה והנה טוב מאד". אבל כאשר יהיה שם שורש דבר, תחול עליו הברכה ותוסיף בו, כאשר אמר אלישע (מלכים ב ד, ב'): "הגידי לי מה יש לך בבית" וחלה הברכה על אסוף שמן ומילאה כל הכלים, ובאליהו כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר. וכן **השולחן בלחם הפנים בו תחול הברכה** וממנו יבא השובע לכל ישראל. ולכך אמרו כל כהן שמגיעו כפול – אוכל ושבוע.

ח. מזבח – פניית האומה

25. רש"י הירש, שמות כ, כ"א ד"ה "מזבח אדמה תעשה לי" :

לא תעצב אתה מה שיש אתי, אלא מצווה אני עליך לעצב מה שיש אתך. לא עליך להוריד אליך את אשר בשמים, אלא להעלות ולרומם כל אשר בארץ – אלי.

26. הראב"ע שם ד"ה "ואם מזבח אבנים" :

כאומר: עשה עתה מזבח אדמה, ואם תזכה שתכנס לארץ אז תבנה מזבח אבנים.

27. יומא כא, ב' :

רבוצה כארי? והתניא, אמר רבי חנינא סגן הכהנים: אני ראיתיה, ורבוצה ככלב! לא קשיא, כאן במקדש ראשון, כאן במקדש שני.

28. שיר השירים רבה ב, ה' :

"באישיות" – בשתי אישות; באש של מעלה ובאש של מטה.

29. ר' חיים מוולוז'ין, פירושו לשיר השירים :

ירצה בזה, כי **האהבה דמיונה כאש**, כאומרו (שם ח, ז'): "מים רבים לא יוכלו לכבות האהבה". והידוע לכל, כי **התקרבות האהוב אל האהוב לו, הוא כהתקרבות אהובו לו**; כן באתערותא דלתתא, כן באתערותא דלעילא. ואם אש האהבה היה בוער בתוכנו כאש תמיד אשר לא תכבה, ממילא היה אהבת ה' נגלית לנו! אך זאת האהבה איננה אתי, "כי חולת אהבה אני", על כן בקשתי שתסמכוני ב"שתי אישות", היינו אהבתי ואהבתך.

30. 'אדר היקר' עמ' ל-לא :

היה הכרח למעט צביון החיים מיסודו, הפראי הטבעי, לבטל יצרא דעבודה זרה, שאמנם היה "כגוריא דנורא בבית קדשי הקדשים"; הכח הרענן של האהבה הכללית לא-להות, שעמד על טבעו החזק, ממנו לוקח היסוד לעבודת הקדש, בהעלותו עד מקומו ושרשו וכו'.

הבית השני לא היה בנן מלא וקיים... היה חסר שכינה ורוח הקודש; **האש של מעלה לא הייתה פועלת פעולתה בפועל**; לא הייתה "רבוצה כארי", ו"מיהוה הוה, סיועי לא מסייעא".